

ההבדל ביניהם הוא לענין לפסול בחליצתו את היבמה ליבום במקום שיש אחים נוספים; לדעת ר' יהודה, שהוא בוודאי סריס חמה — לא עשה בחליצתו כלום, והיא ראויה ליבום. ולדעת ר' יוסי בר' יהודה — שמא אינו סריס, וחליצתו חליצה, והיא אסורה איפוא על האחים כדין אשת אח. וכן לענין לחלוץ ליבמתו שלא במקום אחים, כאשר הוא האח היחיד, איכא בינייהו [יש ביניהם הבדל]; לדעת ר' יהודה אין בכך צורך, שהרי אינה זקוקה כלל ליבום וחליצה שלו. ולדעת ר' יוסי בר' יהודה — צריך לחלוץ לה, שמא זכר הוא, ואינו סריס.

לפסול במקום אחין — אם יש עמו אחים הגונים והלך הוא וחלץ לה. לרבי יהודה לאו כלום עבד, ולא פסלה מן האחין, רצה אחד מן האחין לייבם מייבם. ולרבי יוסי דמחזיק ליה בספק — פסלה מן האחין, דשמא חליצתו חליצה ואין אחד מן האחין יכול לייבמה, דכיון דלא זנה — שוב לא יזנה. אלא חזרין וחולצין לה. ולחלוץ שלא במקום אחין — אם אין אחין אלא טומטום. לרבי יהודה מיפטר א צולא כלום, דהא ודאי סריס הוא, וכליתיה דמי. ולרבי יוסי צעיא חליצה, שמא לאו סריס הוא, והאי דקאמר לא יחלוץ — צמקוס אחין קאמר. הדרן עלך על אלו מומיין

לְפָסוּל בְּמָקוֹם אַחִים, וְלַחְלוֹץ שְׁלֵא בְּמָקוֹם אַחִים, אִיכָּא בִּינֵיהוּ. הדרן עלך על אלו מומיין

מסורת הש"ס
 א. כתובות ע"א. בכורות
 ג.ב. תוספתא בכורות פ"ה א.
 ב. תוספתא שם.
 ג. תוי"כ ויקרא כב, כב.
 ד. ראה בכורות מא"א.

גרסות

ויתר בכתיב ועוד: **יתר** ובמשניות: **יתר**.
עליהן במשניות וכן בשי"מ:
עליהן באדם.
הכילון בערוך: **הכילון** ויש בכתיב: **הגליון**.
והלפתן ברוב כתיב: **והלפתם** ויש: **והלפתם** ויש: **והלפתם** ויש: **והסליפתם**.
ושראשו שקוט במשניות: **ושראשו שקוט**.
וסקיפת ברוב כתיב: **וסקיפס** ובמשניות וכן בבי"ח: **וסקיפס**.
חטרות במשניות: **חטורת** ויש בכתיב וכן הגיה הבי"ח: **החטורת**.

מוקפת במשניות ובכתיב וכן הגיה בשי"מ: **מקפת**.
אם יש לו במשניות בכתיב וכן הגיה בבי"ח: **ואם יש לו**.
ותו ברוב כתיב מלה זו חסרה.

דלא כתיבי בבהמה בכמה כתיב: **בהמה דלא כתיבי**.
באדם – **תבלול** בכתיב: **לא נאמר באדם יבלת ולא נאמר בבהמה תבלול**.
ואת האמור של זה בזה בכתיב ועוד מילים אלה חסרות.

גרב גרב ילפת ילפת בשי"מ מביא נוסח: **גרב וילפת גרב וילפת**.

גרב גרב בכתיב ועוד: **גרב**.
ולילפו כולהו **מחדא** יש בכתיב וכן בבי"ח: **ולילפו כולהו מהדדי**.

אהייא **בתי** יש בכתיב וכן בבי"ח: **אהייא לכתוב**.
ולכתוב בבי"ח: **ואי כתב**.
כולהו בבהמה יש בכתיב: **בבהמה**.

הקולם

כילון לפתן מקבן
 מומים אלה (ראה בגמרא בעמוד הבא) ענינם עיוותים (דפורמציות) ויצר בסופו ובפרופורציות הנורמאליות של הגולגולת (craniosynostosis).

הגולגולת מורכבת מתחילתה מכמה עצמות, עם רווחים ביניהן. תהליך הגדילה הנורמאלי של כל אחת מן העצמות לעצמה, יוצר בסופו של התהליך גולגולת אחת שלמה בצורה ובפרופורציה הרגילה. המומים עליהם מדובר כאן נובעים מסגירה מוקדמת מדי של הסטורות ("תפרים") שבין עצמות הגולגולת, וכך גדל הראש לכיוונים בהם עדיין אין סגירה. המום השכיח ביותר בסוג זה (כחמשים אחוז) הוא "מקבן" – כשהראש מוארך ובוטל קדימה.

***חלדרוב"ש** צ"ל: חלדרוב"ש, מן הצרפתית העתיקה haldrobes – חטורות.

משנה מומין אלו, ששינוי ביחס לבכור בהמה, בין שהם קבועין בין שהם עוברים – פוסלין באדם, שאם היו ככהן הריהו פסול לעבודה. ויתר עליהן על מומי בהמה, מומים נוספים שהם מיוחדים לאדם: הכילון והלפתן והמקבן, שיש לראשם צורה משונה, ושראשו שקוט, וסקיפת (שיבואר ענינם בגמרא).
 ובעלי חטרות (מעין בליטה בגב) – ר' יהודה מכשיר, וחכמים פוסלין. הקרח פסול. איזהו קרח שהוא פסול? כל שאין לו שיטה (שורה) של שער מוקפת, מקיפה את ראשו מאוזן לאוזן, אם יש לו – הרי זה כשר.

ומין אלו, בין קבועין בין עוברים – פוסלין באדם. ויתר עליהן: הכילון והלפתן והמקבן, ושראשו שקוט, וסקיפת, ובעלי חטרות – רבי יהודה מכשיר, וחכמים פוסלין. הקרח – פסול. איזהו קרח – כל שאין לו שיטה של שער מוקפת מאוזן לאוזן. אם יש לו – הרי זה כשר.

ב גמרא אמאי? והאיפא יבלת דלא כתיבי באורייתא באדם! ותו, דק תבלול דלא כתיבי בבהמה! – מילף ילפי מהדדי. דתניא: באדם לא נאמר בו יבלת, בבהמה לא נאמר דק תבלול, מנין ליתן את האמור של זה בזה ואת האמור של זה בזה? תלמוד לומר: "גרב", "גרב", "ילפת", לגזירה שוה. מפני, דאי לא מפני איפא למיפרך: אדם מבהמה לא ילף – שפן היא עצמה קריבה לגבי מזבח, בהמה מאדם לא ילף – שפן נתרבה במצות. לאיי אפנויי מפני; לכתוב רחמנא ילפת ולא פעי גרב, ואנא אמינא: ומה ילפת דלא מאיסא הוי מומא, גרב דמאיס לא כל שפן? "גרב" "גרב" דכתב רחמנא למה לי – לאפנויי. ולכתבינהו רחמנא פוליהו בחד, וגרב וילפת הקא והקא, ויליפו מחדא! – אהייא, בהי לכתב רחמנא? אי כתב באדם, הוה אמינא: כל דפסול באדם – פסול בבהמה, קלוט וחוטין דליתנהו באדם – בבהמה נמי לא ליפסלו. ולכתוב רחמנא פוליהו בבהמה – הוה אמינא:

קריבה לגבי מזבח. וכן מן הצד השני, בהמה מאדם לא ילף [אינה למדה], שכן האדם יש בו חומרה יתירה, שנתרבה במצות. לאיי [משום כך] צריכים לומר שאפנויי מפני [שהכתובים הללו מופנים] לגזירה שווה. וכאילו נאמר הדבר במפורש בתורה, כך שלא ניתן להקשות על כך מסברה. ומנין שהם מופנים? לכתוב רחמנא [שתכתוב התורה] רק "ילפת" במומי האדם ובמומי הבהמה, ולא בעי [ולא צריך] לכתוב "גרב", לא כאן ולא כאן, ואנא אמינא [ואני הייתי אומר מדעתך]: ומה ילפת דלא מאיסא [שאינה מאוסה] הוי מומא [הרי היא מום]. גרב דמאיס [שהוא מאוס] לא כל שכן שהוא מום? אם כן, "גרב" "גרב" דכתב רחמנא [שכתבה התורה] גם באדם וגם בבהמה למה לי? הרי זה לאפנויי [להפנות אותם] לצורך גזירה שווה. ושואלים: אם המומים הפוסלים באדם פוסלים גם בבהמה, ולהיפך – ולכתבינהו רחמנא כולהו בחד [ושכתוב התורה את כל המומים כולם במקום אחד], באדם או בבהמה, ותכתוב גרב וילפת הכא והכא [כאן וכאן], לצורך גזירה שווה, ויליפו מחדא [וכך ילמדו את כל שאר המומים מאחד] ומשיבים: אהייא כהי לכתב רחמנא [באיזה מהם שתכתוב התורה] את המומים? אי כתב [אם הייתה התורה כותבת] באדם, הוה אמינא [הייתי אומר]: כל שפסול באדם פסול בבהמה, אבל קלוט (שפוסתיו עגולות כשל חמור) וחוטין (החניכיים) שנפגמו, דליתנהו [שאינם כתובים] באדם, מפני שאינם שייכים בו, שהרי אין לו פרסות, והחניכיים שלו מכוסות כולן בשיניים, הייתי אומר: בבהמה נמי לא ליפסלו [גם כן שלא יפסלו]. וכן אם לכתוב רחמנא כולהו [תכתוב התורה את כולם] בבהמה, הוה אמינא [הייתי אומר] כך:

עיונים

בין עוברים פוסלין באדם כל זמן שהם מצויים בו. אבל לאחר שעברו – הריהו כשר לעבודה, וכפי שדייקו בתורת הכהנים מן הכתוב "מום בו את לחם אלקיו לא יגש להקריב" (ויקרא כא, כא), אבל אם עבר מומו – כשר להקריב. והוא הדין לבהמה שעבר מומה, כפי שדרשו חכמים (זבחים ע"ב) מן הכתוב "מום בם" (שם כב, כה).

ותו דק תבלול דלא כתיבי בבהמה – ואף שיש מומים נוספים ששינוי במשנתנו לגבי בהמה, שאינם כתובים בתורה – אין בכך קושי, שהרי לגבי בהמה למדנו גם הגדרה כוללת יותר של מומים, ממה שנאמר בבכור "כל מום רע", כלומר, כל מום שהוא גלוי. אלא שלגבי דק ותבלול שזכרו בתורה דווקא לגבי אדם, יש לומר שבכוונה לא הזכירו במומי הבהמה, משום שבהמה אין זה מום. ומדוע אמרה המשנה לעיל שהם פוסלים בבהמה? (רש"י).
 ומה ילפת דלא מאיסא אף שגרב הוא שחין יבש, ואילו ילפת הריהו חזוית המצרית, שהיא לחה מבחוץ (לעיל מא"א), מכל מקום גרב, בניגוד לילפת, הריהו קשה ושקוע ועושה חריצים עמוקים בעור, ויש בו מיאוס מיוחד (רש"י. וראה רבינו גרשום).
 קלוט וחוטין דליתנהו באדם בבהמה נמי לא ליפסלו בענין קלוט פשוט הדבר, שהרי אין לאדם פרסה, שיש להבחין בה בין קלוטה ושאינה קלוטה. ולגבי חוטין שנפגמו, כתב רש"י שמדובר בחניכיים העליונות בבהמה שאין בהן שיניים (כך גרסת לחם משנה ברש"י). ומום

משנה מומין אלו – האמורין צנכור, פוסלין לכהן לעבודה. בין קבועין בין עוברים – כל זמן שהן צו. הכילון והלפתן והמקבן – מפרש בגמרא. ושראשו שקוט וסקיפת – מפרש בגמרא. ובעלי חטרות – פלוגמא. אצל הן כילון וליפסם וכולהו – דנני הכל. חטרות = *חלדרוב"ש.

גמרא אמאי – פסולין באדם. והא יבלת – דלא כתיבי באדם. ותו דק תבלול – דלמנן נני מומי צנכור הוה, ולא כתיבי צנכמה. דצנכמא כולהו אינן דמנינן זיה, כמו חוטין וזנב העגל שאינה מגעת לארכובה – מ"כל מום רע" נפקי. אלא דק ותכלול איכא למיפרך. מדגלינהו רחמנא באדם, וצנכמה לא גלינהו – שמע מינה לא פסלי צנכמה! ומשני: מילף ילפי מהדדי. גרב דמאיס – מילפת, דקשה הוה כחרס, ומשקע צנכר ועושה חריצין. וליכתבינהו רחמנא לכולהו – מומי, או צנכמא או צנכמה. וגרב וילפת הכא והכא – גרב לגזירה שווה, וילפת לגלוי עלה דגרב דמופנה הוה. אמאי כתב עור ופסם ושזור הכא והכא? אהייא לכתב – צהי מינייהו לכתבינהו רחמנא, דלילף איך מנייהו? קלוט וחוטין דליתנהו באדם – דאדם אינו מפיס פרסה ואינו נוהגין צו מומי חוטין, דאדם יש לו שיניים ואין נראין החוטין, וצנכמה הוה (דאית) [דלן] לה שיניים למעלה, ונראין החוטין, ונפסלת צנכימתן. בבהמה נמי לא פסלי – להכי כתב רחמנא מומים צנכמה, ומנה זה קלוט, וחוטין שנפגמו ושנפגמו, דנפקי מ"סרוך".

תוספות

הא איכא יבלת – הכי נמי הוי מצי למיפרך מחרוץ, דלא כתיבי באדם, ושייך באדם (חוטין) [חרוץ] ובמקום עצם כמו בבהמה. וכן נתוק וכוות לא כתיבי באדם. וגבן לא כתיבי בבהמה, ואף על גב דשייך [בבהמה], למאן דמפרש לקמן ששדרתו עקומה ולא מוקי לה בגביני עיניו. ואם תאמר: אין לו ביצים או שאין לו אלא ביצה אחת, דתנן לעיל (מ"א) גבי בהמה הרי זה [מום], ואין [זה] אלא מ"מרוח אשך" דקאמר תנא קמא לקמן בפירקין: אין לו ביצים או שאין לו אלא ביצה אחת – זהו "מרוח אשך" האמור בתורה, וילפינן בהמה מאדם בגזרה שווה דבסמוך – תינח לתנא קמא, אלא לרבי ישמעאל ורבי עקיבא דאמרי: "חסר אשך" מיבעי ליה, מנא להו? דאינהו גופייהו חשבי ליה מומא בפירקין דלעיל! ואי נפקא לן ממומין שבגלוי ואינן חוזרין, אם כן לתנא קמא למה לי קרא להכי? ואינהו נמי הוה מוקמי קרא להכי, אי לאו משום ד"חסר אשך" מבעי ליה. דאין לחלק בין אדם לבהמה משום דבהמה יש לה שני כסיין וחשיב מום טפי, דהא אפילו אין לו ביצים כלל (למעוטי) מבעי ליה למעוטי מ"מרוח אשך" ושמא יש לומר: בכי האי גוונא שייך לומר דנשנה בשביל דבר שנתחדש בה, כדרכי ישמעאל דבסמוך. וניחא נמי השתא, אפילו יש מומין שנכתבו, אף על גב דהוה נפקי ממום שבגלוי ואינן חוזר.

גרב דכתב רחמנא למה לי למעוטי – תימה: הא איצטריך לכדאמר רבא בפירקין דלעיל (מ"א), דלהכי כתב רחמנא גרב – למימר דחרוץ במקום בשר לא הוי מומא! ומיהו, תרי גרב ותרי ילפת כתיבי, חד באדם וחד בבהמה, ואייתר חד לאפנויי. אבל על כרחך לא הוי מופנה אלא מצד אחד, ואיכא למאן דאמר בבא קמא (כה"ב) דמשיבין! ועוד, דמדנקט בברייתא: תלמוד לומר "גרב גרב" "ילפת ילפת", למה לי למעבד גזירה שווה בתרווייהו? משמע דנקיטי הכי משום דבכל הני תרי דוכתי כתיב גרב בהדי ילפת לאפנויי! ויש לומר: דמשום דרשא דרבא דלעיל לא מפיק הפנאה מהכא, כיון דלפי דרשא לא מיתוקמא גרב לגופיה, אלא ללמד (החרום) [החרוץ] במקום בשר.

אורה ההלכה

מומין אלו בין קבועין בין עוברים פוסלין באדם כל כהן שיש בו מום, בין מום קבוע, כגון שבר יד או שבר רגל, ובין מום עובר, כגון גרב או חזוית – לא יכנס למקדש מן המזבח ולפנים. ואם עבד במקדש, ויש בו מום הפוסל אף את הבהמה מהקרבא – פסל וחילל את העבודה. כמשנה. וראה בגמרא בעמוד הבא. (רמב"ם ספר עבודה הלכות ביאת המקדש פ"ז ה"א – ו.)
הכילון והלפתן והמקבן ושראשו שקוט וסקיפת ראה בגמרא בעמוד הבא.
בעלי חטרות ראה בגמרא בעמוד הבא.
הקרח הקרח, שאין בכל ראשו שיער כל עיקר – הרי הוא פסול. ואם יש בו שורה של שיער מוקפת מאחוריו מאוזן לאוזן – כשר. כמשנה. וראה בגמרא. (רמב"ם שם ה"א).

גבן וחרום ליתנהו בבהמה — דגבן היינו שיט לו גזינים שקורין *שורליל"ש, ובהמה לית לה גזינים. וחרום היינו שחוטמו צין שמי עיניו, ובהמה אין לה חוטם צין העינים. והנך דליתנהו באידך — דלא שייכי ציה, ליכתב צלף. שנתחדש בה — והכא איכא חידוש גדלם — גבן וחרום. ובהמה — קלוט וחוטין. למה לי — למיכתב דמומין פסולין גדלם. ומומין פסולין צנכור, דכתיב (דברים טו): "וכי יהיה צו מוס" וגו'. ומומין פסולין צקדשים. אדם מבכור ולא אתי — כלומר, אי כתב צנכור ולא כתב צהנך — אדם מבכור לא אתי. מה לצנכור — דין הוא שיפסלו המוס, שכן הוא עלמו קרב. אדם מקדשים לא אתי — כלומר, אי כתב צקדשים ולא כתב צהנך — הן לא אתו מינייהו. קדושתן מרובה — חטאות ואשמות עולות ושלמים. אדם קדושתו מרובה צמנות. איש השוה בזרעו של אהרן — הוא דעמי מומא, הא אין שוה זרעו של אהרן — גלא מומא נמי מיפסיל.

תוספות

גבן וחרום דלא איתנהו בבהמה — היינו לתנא קמא דלקמן בפירקין, דמוקי "גבין" בגביני עינים. אבל לרבי חנינא בן אנטיגנוס, דאמר: שיש לו שני גבין ושני שדראות — שייך שפיר בבהמה. ולהכי לא קאמר נמי מרוח אשך, דליתיה לרבי חנינא בן אנטיגנוס דאמר: כל שמראוי חשוכים. דלא איירי אליביה.

למה לי דכתב רחמנא מוס באדם מוס בבכור מוס בקדשים צריכי כו' — תימה: למאי דקאמר צריכי, דמשמע דלא ילפינן מהדדי — מנלן באדם ובקדשים כל מוס שבגלוי ואינו חוזר? דגבי בכור הוא דדרשינן ליה לעיל בפרק "על אלו מומין" (לו, א) מכלל ופרט. וכן מומין דגבי אדם ובקדשים דלא כתיבי בבכור, דאיכא דלא נפקי מיכל מוס רע", כגון דק תבלול כדפירש בקונטרס בריש פירקין! ויש לומר: הואיל דגלי גלי.

כל פסול בבהמה פסול באדם, אבל גבן (שיש לו מומים בגבות עיניו) וחרום (שחוטמו שקוע בין עיניו), דליתנהו [שאינם כתובים] בבהמה, מפני שאין מצויים בה מומים אלה — באדם נמי לא לפסלו [גם כן שלא יפסלו]. לכן הוצרכו כל המומים להיכתב בכל אחד מהם, בגלל המומים המיוחדים לו. ומקשים: ומדוע הוצרכה התורה לכתוב חלק מן המומים המשותפים באדם וחלק בבהמה? ולכתבינהו רחמנא כולהו בחד [ונשתכתוב התורה את המומים המשותפים כולם במקום אחד], או באדם או בבהמה, והנך דליתנהו באידך [ואלה שאינם באחד]. כלומר, מומים שיש רק בבהמה ולא באדם — לכתוב רחמנא [שתכתוב התורה] בבהמה, והנך דליתנהו באידך [ואלה שאינם באחד] כלומר, שישנם באדם ולא בבהמה — לכתוב [שתכתוב התורה] באדם, וגרבי וילפת ייכתבו הכא והכא [כאן וכאן]. לשם גזירה שווה, ולילפי מהדדי [ושילמדו זה מזה] לגבי המומים המשותפים, שזכרו רק באחד מהם! אלא יש להסביר דבר זה כתנא [כפי ששנה] דבי [החכם] מבית מדרשו של ר' ישמעאל, דתנא דבי [ששנה החכם מבית מדרשו] של ר' ישמעאל: כל פרשה שנאמרה בתורה ונשנית פעם נוספת — לא נשנית כולה אלא בשביל דבר אחד שנתחדש בה. ואף כאן, נאמרו המומים גם באדם וגם בבהמה בגלל המומים המיוחדים שנתחדשו בכל אחד מהם [גיבן וחרום באדם, קלוט וחוטין בבהמה].

אמר רבא: למה לי דכתב רחמנא [לשם מה כתבה התורה] שמום פוסל באדם, כלומר, ככה [ויקרא כא, יז—כג], שמום פוסל בקדשים, בבהמות שהוקדשו למזבח (שם כב, כ—כה), ושמום פוסל להקריבה בבכור בהמה (דברים טו, כא)? צריכא [צריך] הדבר להיאמר בכל אחד מהם, דאי כתב רחמנא [שאינו היתה כותבת התורה] שמום פוסל באדם, הייתי אומר שדוקא בו המום פוסל, שכן נתרבה במצוות יותר מבהמה. וכן אם היה הדבר נאמר רק בבכור הייתי אומר: אדם מבכור בבהמה.

שכן הוא הבכור עצמו קרב לגבי מזבח, שהכהן מצווה להקריבו, ויש לומר שמום כן המום פוסל בו. מה שאין כן האדם. וכן קדשים מבכור לא אתי [אינם באים, נלמדים], שכן קדושתו של בכור מרחם, כלומר, משנולד, ושאר קדשים צריכים הקדשה על ידי האדם, וקדושה פחותה היא. וכן אם היה הדבר נכתב רק בקדשים, הייתי אומר: אדם מקדשים לא אתי [אינו בא, נלמד], שכן הן הקדשים עצמן קריבין. וכן בכור מקדשים לא אתי [אינו בא, נלמד]. שכן קדושתו (קדושתם) של שאר קדשים מרובה משל בכור, שיש מינים רבים של קדשים שאדם מקדיש, עולות חטאות ועוד, אבל בכור יש רק אחד. על כן כתבה התורה שהמומים פוסלים בכל אחד מהם. ושואלים: אמנם חדא מחדא לא אתיא [אחת מאחת אינה באה, אינה יכולה להילמד], אבל תיתי חדא מתרתי [תבוא, תילמד אחת משתיים אחרות]! ורוחים: מהי תיתי [מאיזה תבוא, תילמד] כל אחת מהן? אם תאמר: לא לכתב רחמנא [שלא תכתוב התורה] שמומים פוסלים בבכור, ותיתי מהנך [ותבוא, תילמד מאלה], מאדם וקדשים — יש לפרוך: מה להנך [לאלה] שכן קדושתן מרובה, שאדם נתרבה במצוות, וקדשים יש בהם מינים רבים; ונוהגין בפשוטין, שכל כהן כשר לעבודה, וכל בהמה כשרה להקריבה, ולא רק בכור. ואם תאמר: לא לכתוב רחמנא [שלא תכתוב התורה] שמום פוסל בקדשים ותיתי מהנך [ותבוא, תילמד, מאלה], מבכור ומאדם — אפשר לדחות: מה להנך [לאלה], שכן קדושתן מאליהן, שכהן הוא הנולד לכהן, ובכור הוא הנולד ראשון לאמו, ואינם צריכים הקדשה! ואם תאמר: לא לכתוב [שלא תכתוב התורה] שמום פוסל באדם, ותיתי מהנך [ותבוא, תילמד מאלה] מבכור וקדשים — יש לפרוך: מה להנך [לאלה] בכור וקדשים, שכן הן עצמן קריבין לגבי מזבח, מה שאין כן האדם. משום כך צריכי [צריכים] שלושתם להיכתב כדי ללמד שמום פוסל בהם.

שנינו במשנה שנוסף למומים המנויים בבהמה יתר עליהן באדם אנשים שצורתם משונה, אף שאין בהם מום של ממש. ושואלים: מנא הני מילי [מניין הדברים הללו] שדבר זה פוסל את הכהנים לעבודה? אמר ר' יוחנן, דאמר קרא [שאמר המקרא]: "כל איש אשר בו מום מזרע אהרן לא יגש להקריב את אשי ה'" (ויקרא כא, כא) — ומכאן למדים שצריך הכהן להיות איש ששוה בזרעו של אהרן, שדומה במראה לכל שאר הכהנים, ולא שונה מהם.

עיונים

וליכתבינהו וכו' אלא דכתב רבי ר' ישמעאל וכו' בפרשת המומים הפוסלים כהנים לעבודה (ויקרא כא, יח—כ) ובפרשה הנוגעת לקרבנות (שם כב, כב—כד) ניתן לחלק את המומים לשלוש קבוצות: האחת — המומים היחודיים לכל אחד מהם, בגלל מבנה הגוף השונה (כגון קלוט בבהמה, גבן באדם); השנייה — המומים שאינם מיוחדים לאחד מהם, אבל נזכרו רק באחד מהם, ולשם כך הוצרכה הגזירה השווה שהובאה לעיל. כדי ללמד מזה על זה; והקבוצה השלישית — הכוללת את המומים שזכרו במפורש גם כאן וגם כאן (פיסח ועיור, שבור, גרב וילפת). ושאלת הגמרא "וליכתבינהו רחמנא כולהו בחד" נוגעת איפוא, לא רק לקבוצה השנייה, שנסתנתה בחלקה כאן ובחלקה כאן. אלא לא פחות מכך לקבוצה השלישית: אם אכן יש צורך בגזירה שווה, מדוע הוצרכה התורה לחזור על מומים אלו באדם ובבהמה, כאשר ניתן להוכיחם פעם אחת, וללמודם בגזירה שווה מזה על זה? והעקרון של תנא דבי ר' ישמעאל, אכן משיב לשאלה זו ביחוד.

אמר רבא למה לי דכתב רחמנא וכו' לכאורה, כבר הוסבר דבר זה, שפרשיות המומים שבאדם ובבהמה הוצרכו כדי ללמד על המומים המיוחדים שבוה ובוה. אלא בעיקר הוצרך רבא לעניינו של הבכור, מדוע חזרה התורה על פסולו של בעל מום לגבי בכור, למרות שהוא לכאורה בכלל שאר קדשים. ומדברי רש"י נראה כי רבא אינו עוסק כלל בעניין פרטי המומים, שדנה בו הסוגיה עד כה, אלא בעצם הזכרת הדין שמומים פוסלים, באדם בקדשים ובבכור. באדם שכן נתרבה במצוות ושאלו: ומדוע יש בכך צד חומרה יתירה לפסולו במום? ויש שהסביר כי הכוונה היא למצוות של עבודת קרבנות, שכהן מקריב הרבה קרבנות, ומכפר בכולם. ויש בו איפוא קדושה יתירה על זו של בהמה, שאינה משמשת אלא להקריבה וכפרה אחת (ראשית בכורים). ועוד יש לפרש, שכהן נתרבה במצוות ביחס לכשרותו, שצריך שיהא כהן ולא זר, לבוש בגדים מיוחדים, רחץ ידיים ורגלים וכו', מה שאין כן בבהמה.

כל פסול בבהמה פסול באדם, אבל גבן (שיש לו מומים בגבות עיניו) וחרום (שחוטמו שקוע בין עיניו), דליתנהו [שאינם כתובים] בבהמה, מפני שאין מצויים בה מומים אלה — באדם נמי לא לפסלו [גם כן שלא יפסלו]. לכן הוצרכו כל המומים להיכתב בכל אחד מהם, בגלל המומים המיוחדים לו. ומקשים: ומדוע הוצרכה התורה לכתוב חלק מן המומים המשותפים באדם וחלק בבהמה? ולכתבינהו רחמנא כולהו בחד [ונשתכתוב התורה את המומים המשותפים כולם במקום אחד], או באדם או בבהמה, והנך דליתנהו באידך [ואלה שאינם באחד]. כלומר, מומים שיש רק בבהמה ולא באדם — לכתוב רחמנא [שתכתוב התורה] בבהמה, והנך דליתנהו באידך [ואלה שאינם באחד] כלומר, שישנם באדם ולא בבהמה — לכתוב [שתכתוב התורה] באדם, וגרבי וילפת ייכתבו הכא והכא [כאן וכאן]. לשם גזירה שווה, ולילפי מהדדי [ושילמדו זה מזה] לגבי המומים המשותפים, שזכרו רק באחד מהם! אלא יש להסביר דבר זה כתנא [כפי ששנה] דבי [החכם] מבית מדרשו של ר' ישמעאל, דתנא דבי [ששנה החכם מבית מדרשו] של ר' ישמעאל: כל פרשה שנאמרה בתורה ונשנית פעם נוספת — לא נשנית כולה אלא בשביל דבר אחד שנתחדש בה. ואף כאן, נאמרו המומים גם באדם וגם בבהמה בגלל המומים המיוחדים שנתחדשו בכל אחד מהם [גיבן וחרום באדם, קלוט וחוטין בבהמה].

אמר רבא: למה לי דכתב רחמנא [לשם מה כתבה התורה] שמום פוסל באדם, כלומר, ככה [ויקרא כא, יז—כג], שמום פוסל בקדשים, בבהמות שהוקדשו למזבח (שם כב, כ—כה), ושמום פוסל להקריבה בבכור בהמה (דברים טו, כא)? צריכא [צריך] הדבר להיאמר בכל אחד מהם, דאי כתב רחמנא [שאינו היתה כותבת התורה] שמום פוסל באדם, הייתי אומר שדוקא בו המום פוסל, שכן נתרבה במצוות יותר מבהמה. וכן אם היה הדבר נאמר רק בבכור הייתי אומר: אדם מבכור בבהמה.

שכן הוא הבכור עצמו קרב לגבי מזבח, שהכהן מצווה להקריבו, ויש לומר שמום כן המום פוסל בו. מה שאין כן האדם. וכן קדשים מבכור לא אתי [אינם באים, נלמדים], שכן קדושתו של בכור מרחם, כלומר, משנולד, ושאר קדשים צריכים הקדשה על ידי האדם, וקדושה פחותה היא. וכן אם היה הדבר נכתב רק בקדשים, הייתי אומר: אדם מקדשים לא אתי [אינו בא, נלמד], שכן הן הקדשים עצמן קריבין. וכן בכור מקדשים לא אתי [אינו בא, נלמד]. שכן קדושתו (קדושתם) של שאר קדשים מרובה משל בכור, שיש מינים רבים של קדשים שאדם מקדיש, עולות חטאות ועוד, אבל בכור יש רק אחד. על כן כתבה התורה שהמומים פוסלים בכל אחד מהם. ושואלים: אמנם חדא מחדא לא אתיא [אחת מאחת אינה באה, אינה יכולה להילמד], אבל תיתי חדא מתרתי [תבוא, תילמד אחת משתיים אחרות]! ורוחים: מהי תיתי [מאיזה תבוא, תילמד] כל אחת מהן? אם תאמר: לא לכתב רחמנא [שלא תכתוב התורה] שמומים פוסלים בבכור, ותיתי מהנך [ותבוא, תילמד מאלה], מאדם וקדשים — יש לפרוך: מה להנך [לאלה] שכן קדושתן מרובה, שאדם נתרבה במצוות, וקדשים יש בהם מינים רבים; ונוהגין בפשוטין, שכל כהן כשר לעבודה, וכל בהמה כשרה להקריבה, ולא רק בכור. ואם תאמר: לא לכתוב רחמנא [שלא תכתוב התורה] שמום פוסל בקדשים ותיתי מהנך [ותבוא, תילמד מאלה], מבכור ומאדם — אפשר לדחות: מה להנך [לאלה], שכן קדושתן מאליהן, שכהן הוא הנולד לכהן, ובכור הוא הנולד ראשון לאמו, ואינם צריכים הקדשה! ואם תאמר: לא לכתוב [שלא תכתוב התורה] שמום פוסל באדם, ותיתי מהנך [ותבוא, תילמד מאלה] מבכור וקדשים — יש לפרוך: מה להנך [לאלה] בכור וקדשים, שכן הן עצמן קריבין לגבי מזבח, מה שאין כן האדם. משום כך צריכי [צריכים] שלושתם להיכתב כדי ללמד שמום פוסל בהם.

שנינו במשנה שנוסף למומים המנויים בבהמה יתר עליהן באדם אנשים שצורתם משונה, אף שאין בהם מום של ממש. ושואלים: מנא הני מילי [מניין הדברים הללו] שדבר זה פוסל את הכהנים לעבודה? אמר ר' יוחנן, דאמר קרא [שאמר המקרא]: "כל איש אשר בו מום מזרע אהרן לא יגש להקריב את אשי ה'" (ויקרא כא, כא) — ומכאן למדים שצריך הכהן להיות איש ששוה בזרעו של אהרן, שדומה במראה לכל שאר הכהנים, ולא שונה מהם.

שנינו במשנה שנוסף למומים המנויים בבהמה יתר עליהן באדם אנשים שצורתם משונה, אף שאין בהם מום של ממש. ושואלים: מנא הני מילי [מניין הדברים הללו] שדבר זה פוסל את הכהנים לעבודה? אמר ר' יוחנן, דאמר קרא [שאמר המקרא]: "כל איש אשר בו מום מזרע אהרן לא יגש להקריב את אשי ה'" (ויקרא כא, כא) — ומכאן למדים שצריך הכהן להיות איש ששוה בזרעו של אהרן, שדומה במראה לכל שאר הכהנים, ולא שונה מהם.

בכור מקדשים לא אתי שכן קדושתו מרובה הפירוש בפנים הוא כרש"י. ורבינו גרשום הוסיף ששאר קדשים יש מהם שבאים מן הזכרים ומן הנקבות, ובכור אינו בא אלא מן הזכרים. ועוד יש לומר, שבכור קדושתו קלה, שהרי הוא מכלל קדשים קלים, וכן שעבודתו מועטה משל רוב הקרבנות, שאין בו אלא נתינת דם אחת על גבי המזבח, ושאר קרבנות (חוץ מן המעשר והפסח) יש בהם שתי מתנות דם לפחות. צריכי שאלו בתוס': אם כולם נצרכים, ואינם נלמדים זה מזה, הרי אף לגבי פרטי המומים יש לומר כן, שאין כל אחד מהם למד מן המומים שזכרו באחר! ואף שלגבי מומי אדם ומומי קדשים למדנו בגזירה שווה מזה על זה, כפי שנאמר בסוגיה לעיל, מכל מקום, מדוע ייפסלו אדם וקדשים באותם מומים הפוסלים משום "כל מום רע" (כל מום גלוי ואינו חוזר) שנאמר דווקא לגבי בכור? וכן מדוע ייפסלו בכור במומים כגון דק תבלול, שזכרו באדם, ואשר אינם בכלל "כל מום רע"? והסבירו כי כיון שגילה הכתוב שהמום פוסל בכל אחד מהם, ניתן ללמוד מזה על זה מה נכלל בגדר מום פוסל (ראה חזון איש). אמנם, מפרשים אחרים חלקו על ההנחה הבסיסית של התוס', וכתבו כי באמת, אין למדים את פרטי המומים מקדשים לבכור ולא מבכור לקדשים, ובכל אחד מהם פוסל ממה שנאמר בו (ולדיוקו של דבר, בקדשים — גם מה שנלמד בגזירה שווה מאדם) (ראה מהרי"ט אלגאוי בתחילת פרק הקודם. הנצי"ב בחידושיו לתורת כהנים).

איש ששוה בזרעו של אהרן רש"י מסביר כי הדיוק הוא ממה שנאמר "איש מזרע אהרן אשר בו מום לא יקרב", ומכאן, שרק אם הוא "איש מזרע אהרן" הריהו נפסל משום שהוא בעל מום. אבל אם אינו "איש מזרע אהרן", כלומר, שאינו נראה כאיש רגיל — אינו בכלל פרשה זאת, משום שממילא אינו ראוי לקרב. ויש שפירש באופן קצת שונה, כי המלים "לא יקרב" מתייחסות ל"איש מזרע אהרן", כלומר, לא רק בעל מום, אלא גם מי שיש בו פגם של "איש" (שאינו שווה בזרעו של אהרן) לא יקרב (ר"י קורקוס בדעת הרמב"ם).

מסורת הש"ס
ה. סוטה ג, א. ב. ב"ק סד, ב.
שבועות יט, א. מנחות י, א.
ילק"ש תורה שמו. שם תעא.
שם תקכג. שם תרכז. שם תרלא.
שם תרסז. שם תשז.
ו. בכורות ג, ב. מ. ב.

גרסות
והנך דליתנהו באידך
לכתוב רחמנא בבהמה
והנך דליתנו באידך
בכתי"מ, בש"מ ועוד: והנך
דליתנהו באידך ויש בכתי"מ:
והנך דליתנהו בבהמה
ליכתוב באדם [וליתנהו
באדם] ליכתוב בבהמה
ויש: והנך דליתנהו בבהמה
ליכתוב רחמנא בבהמה
והנך דליתנהו באדם נמי
ליכתוב באדם.
מום באדם מוס בקדשים
מום בבכור בש"מ: מומין
באדם מומין בקדשים
מומין בבכור וברוב כתי"מ:
מום באדם מוס בבכור מוס
בקדשים.
צריכא בכתי"מ: צריכי.
מבכור בהמה לא אתי
בכתי"מ: מבכור לא אתי.
שכן קדושתו בכתי"מ ועוד:
שכן קדושתו.
מהי תיתי בכמה כתי"מ
ובש"מ: בהי.

בקדשים ותיתו באדם
ותיתי בכתי"מ: לא לכתוב
רחמנא בקדשים ותיתו לא
ליכתוב רחמנא באדם
ותיתי וכן תיקנו בדפוסים
החדשים: לא לכתוב
בקדשים ותיתו לא
ליכתוב באדם ותיתו.
לגבי מזבח בש"מ: על גבי
מזבח.
צריכי ברוב כתי"מ: הילכך
צריכי.
אהרן ברוב כתי"מ כבמקרא:
אהרן הכהן.

* שורציל"ש מן הצרפתית
העתיקה sorcils — גבות
העיניים.

ריסי עיניו – שערו שצצת העין. והוא הדין לכולהו – מנעלי טטרות ואילן. סלקא דעתך אמינא: הא דאפיקנה מני שאינו זה מוכרו של אהן לעיל – לא קאי אלא אכילתו וליפתן ומוקן והגן דצנא קמייתא. והא כל היבא דאיכא אחריתי משום מראית העין הדר תני ליה דקתני סיפא דרישא דהנה מראית העין, לא קאי אלא אנשור ריסי עיניו. דאי אכילתו קאי – למה ליה למיהדר ומיתנא? אלא – הא דלמא רבי יוחנן. לאפוקי מהאי תנא אתא – דלא פסלו להו אלא משום מראית העין. וקא משמע לן רבי יוחנן דהלכתא כמתניתין, דפסלו להו משום דאין שוין מוכרו של אהן. הכהנים – וערכו בני אהן הכהנים" (ויקרא א, ח). לרבות את הקרחנים – שכשרים לעבודה. על פסוק זה מנאמיה גמורת כהנים.

משנה גבינים = *סוריל"ט. שגבינין שוכבין –

שערות גבינו גדולים ומוטלין על פניו. **גמרא** גבינים הרבה – שטי גבות עיניו מלטרפות, ואין הפרש חלק בין זו לזו. זהו מדרש או גבן – והכי קאמר: זהו "או גבן" האמור בתורה (סס כא). ורבי דוסא פליג עליה ולא דריש "או". למימרא דחיי – מי שיש לו שני גבין ושתי שדראות, דפסיל רבי חנינא בן אנטיגנוס. אינו וולד – ואינה טמאה ליה. אסור באכילה – כנגילה דנפול הוא וכמה דמי ולא מניח ליה שמיטה. כבר רמא ניהליה – ומסכת נדה. שימי את – מסכ גדול כמותך אינו יודע לתוך? ממתניתין, דמשמע חיי – לאו נשני גבנין ממש קאמר, אלא שערותו עקומה, ומיחו כגבין ושדראות הני. וכי קאמינא אלא נשני גבין ממש. **משנה** הכוחל שתי עיניו כאחת עיניו, ושפוח כולל עיניו נמחול יכול למשוך המכחול מעין לעין, ואין החוטם מעכו. שתי עיניו למעלה – כמפרש בגמרא. סכי שמש – שאינו יכול להסתכל כנגד החמה. זגדן וצירין – מפרש בגמרא. ריסי עיניו – שערות שצצת עיניו. מפני מראית העין – אנשור ריסי עיניו קאי.

גמרא שקוע – למעלה בין עיניו. סולד = **רטי"ה, שקלר

נאורכו. בולם – נקמתו נקבו. נוטף – ארון ומלי מלמטה משפתו. הפלגתה – יומר מדאי אמרת. אף על פי שאינו משקוע כל כך על מרום.

תוספות

בבהמה אסור באכילה – פירש בקונטרס: דלא מהני ליה שחיטה מטעם נפל. משמע דאירי כשיצא לאור העולם. ואי אפשר לומר כן, דברק "המפלת" (נדה כד, א) מוקי לה בנמצא במעי אמו, דלא מישתרי לרב בשחיטת אמו, ושמואל פליג עליה התם ושירי ליה בשחיטת אמו. אבל ביצא לאור – אסור אפילו לשמואל. ופרקי רב שימי התם ממתניתין דהכא. ופירש שם בקונטרס: אתרוייהו פריך, לרב ושמואל, דהך רבי חנינא בן אנטיגנוס גבי מומי בהמה מתינא, ומיפסל ליה לגבוה – מכלל דלהדיט שרי. והקשה עליו רבינו תם, דבהדיא תני ליה הכא גבי מומי אדם! אלא לרב דוקא פריך, דאמר: באשה אינו ולד, [אלמא] דלא חיי. ומדפסל ליה הכא לעבודה – מכלל דחיי. וכן משמע דלרב דוקא פריך.

סכי שמש – מפרש בגמרא: סכי שמש, כדפירש בקונטרס: ששונא את השמש ואינו יכול לראות מקום שהחמה זורחת שם, ו"סכיי" הוא לשון חסוכי שמש, שנמנע ממנו אור השמש.

ושנשור ממנו ריסי עיניו – משמע שקורא "ריסי" לשערות שרגילים להיות נושרין מרוב דמעה, כי ההוא דרבן גמליאל ב"חלק" (סנהדרין קד, ב) גבי "בבה תבכה". וזימנין דקרי "ריסי" – עור המקיף את העין, כי ההוא דפרקי דלעיל (לח, א), ריסי שנקב ושנסדק, ומפרש: תורא ברא דעיניה.

בעלי המום (ויקרא כט, יח) – הרי זה שחוטמו שקוע. אם היה חוטמו מנין (אורך חוטמו), מנין שהוא פסול? **תלמוד לומר:** "או חרום" אלא הכוחל את שתי עיניו כאחת, אמרו לו: הפלגת, הרחקת לכת,

– והא כל היבא דאיכא משום מראית העין איתנא קתני: ושנשורו ריסי עיניו פסול מפני מראית העין! – מהו דתימא: תני חדא [שנה דוגמא אחת]. ואולם הוא הדין לכולהו [לכולם]. וגם לקרא וננס. ומקשים: והא כל היבא דאיכא מיהדר ומיתנא – קא הדר ותני [והרי בכל מקום שיש מקום לחזור ולשנות שהוא משום מראית עין – הוא חוזר ושונה] כפי ששינו במשנה בעמוד הבא: ושניטלו שיניו פסול משום מראית העין! אלא יש לתרץ בדרך אחרת, שמה שאמר ר' יוחנן בא לאפוקי מהא דתניא [להוציא מדרגה זו ששנויה כברייתא], דתניא [ששנויה ברייתא]: הקרחנין והנגסין והזבלגנין כשרים, ולא אמרו חכמים שהוא פסול אלא משום מראית העין. ועל כך אמר ר' יוחנן שיש בהם פסול מן התורה, שאינם בכלל איש ששורה בורעו של אהן. ומעירים: מאן האי תנא [מיהו תנא זה] שסבור שכהנים אלו כשרים? שיטת ר' יהודה היא, דתניא [ששנויה ברייתא]. ר' יהודה היא, אומר: מה שנאמר "וערכו בני אהן הכהנים" (ויקרא א, ח) – הרי זה לרבות הקרחנין, שהם כשרים לעבוד.

ה משנה אין לו גבינין או אין לו אלא גבין אחד – זהו "גבין" האמור בתורה. רבי דוסא אומר: שגבינין שוכבין. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: שיש לו שני גבין ושתי שדראות.

ו גמרא "גבין" דאין לו משמע? ורמינהו: "גבין" – שיש לו גבינין הרבה; אין לו גבינין או אין לו אלא גבין אחד מנין? תלמוד לומר: "או גבין!"

אמר רבא: זהו מדרש "או גבין". "רבי דוסא אומר" כו'. למימרא דחיי? והא איתמר: **המפלת בריה שיש לה שני גבין ושתי שדראות, ואמר רב: באשה – אינו וולד, בבהמה – אסור באכילה!** – פכר קמא ניהליה רב שימי בר חיאי לרב, ואמר ליה: "שימי את? אלא בפשדרתו עקומה."

ז משנה החרום פסול. איזהו חרום – הפוחל שתי עיניו כאחת. שתי עיניו למעלה, ושתי עיניו למטה, עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה, רואה את החדר ואת העלייה כאחד, סכי שמש, והגידן, והצירין, ושנשורו ריסי עיניו – פסול מפני מראית העין.

ח גמרא תנו רבנן: "חרום" – שחוטמו שקוע; חוטמו סולד, חוטמו בולם, חוטמו נוטף, מנין? תלמוד לומר: "או חרום". רבי יוסי אומר: אין חרום אלא הפוחל שתי עיניו כאחת. אמרו לו: הפלגת,

והוא הדין לכולהו – מנעלי טטרות ואילן. סלקא דעתך אמינא: הא דאפיקנה מני שאינו זה מוכרו של אהן לעיל – לא קאי אלא אכילתו וליפתן ומוקן והגן דצנא קמייתא. והא כל היבא דאיכא אחריתי משום מראית העין הדר תני ליה דקתני סיפא דרישא דהנה מראית העין, לא קאי אלא אנשור ריסי עיניו. דאי אכילתו קאי – למה ליה למיהדר ומיתנא? אלא – הא דלמא רבי יוחנן. לאפוקי מהאי תנא אתא – דלא פסלו להו אלא משום מראית העין. וקא משמע לן רבי יוחנן דהלכתא כמתניתין, דפסלו להו משום דאין שוין מוכרו של אהן. הכהנים – וערכו בני אהן הכהנים" (ויקרא א, ח). לרבות את הקרחנים – שכשרים לעבודה. על פסוק זה מנאמיה גמורת כהנים.

ה משנה אין לו גבינין או אין לו אלא גבין אחד – זהו "גבין" האמור בתורה. רבי דוסא אומר: שגבינין שוכבין. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: שיש לו שני גבין ושתי שדראות.

ו גמרא "גבין" דאין לו משמע? ורמינהו: "גבין" – שיש לו גבינין הרבה; אין לו גבינין או אין לו אלא גבין אחד מנין? תלמוד לומר: "או גבין!"

אמר רבא: זהו מדרש "או גבין". "רבי דוסא אומר" כו'. למימרא דחיי? והא איתמר: **המפלת בריה שיש לה שני גבין ושתי שדראות, ואמר רב: באשה – אינו וולד, בבהמה – אסור באכילה!** – פכר קמא ניהליה רב שימי בר חיאי לרב, ואמר ליה: "שימי את? אלא בפשדרתו עקומה."

ז משנה החרום פסול. איזהו חרום – הפוחל שתי עיניו כאחת. שתי עיניו למעלה, ושתי עיניו למטה, עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה, רואה את החדר ואת העלייה כאחד. סכי שמש (שאינם יכולים להסתכל באור השמש), והגידן והצירין (שיבואר עניינם בגמרא). ושנשורו ריסי עיניו – הרי זה פסול לעבודה מפני מראית העין, שאסרו עליו חכמים לעבוד במקדש, ולא מפני שהוא מום מן התורה.

ח גמרא תנו רבנן: "חרום" – שחוטמו שקוע; חוטמו סולד, חוטמו בולם, חוטמו נוטף, מנין? תלמוד לומר: "או חרום". רבי יוסי אומר: אין חרום אלא הפוחל שתי עיניו כאחת. אמרו לו: הפלגת,

- מסורת הש"ס**
- ג. משנה שם מדא, (בשנינו).
  - ד. תוספתא בבורות פ"ה הי"ב (בשנינו).
  - ה. ירושלמי יומא פ"ב ה"ד. תוי"כ ויקרא א, ח.
  - ו. תוי"כ ויקרא כא, כ. (כל המשנה). ילק"ש תורה תרלא.
  - ז. נדה כד, א. (כל העין, עיי"ש).
  - ח. תוספתא חולין פ"ג ט. תוי"כ ויקרא יב, ב. ילק"ש תורה תרלא. שם תנא.
  - ח. (הביטוי) מנחות כט, א. ק"א. נדה כד, א. וראה בבורות מד, א.
  - ט. ראה תוספתא בבורות פ"ה ג. תוי"כ ויקרא כא, כ.
  - י. תוי"כ ויקרא כא, יח. ילק"ש תורה תרלא.

גרסות

והא כל דאיכא מראית העין בכתי"מ: והא משום מראית העין יש בכתי"מ: והא כל היבא דאיכא.

איתנא בכתי"מ בש"מ ועוד: מיתנא.

קא הדר ותני הב"ח מוחק מילים אלה.

מהא דתניא ברוב כתי"מ: מהאי תנא.

פסול ברוב כתי"מ: פסולין.

או אין לו אלא במשניות ועוד: אין לו אלא.

אין לו גבינין בכמה כתי"מ מילים אלה חסרות.

שגביניו שוכבין במשניות ועוד: כל שגביניו שוכבין.

שדראות יש בכתי"מ: שזות וכן ברמב"ם.

אמר רבא יש בכתי"מ: הכי קאמר.

אמר רב יש בכתי"מ: ואמר רב. שימי את אלא ברוב כתי"מ: שימי.

למעלה בכמה כתי"מ: למעלן.

למטה בכמה כתי"מ: למטן וכן הלך.

כאחד ברוב כתי"מ: כאחת.

והגידן במשניות ועוד: זוגדוס והגריבה כתי"מ: והגדוס ויש: והגודוס.

ושנשורו ברוב כתי"מ: שנשורו.

בולם בכתי"מ ועוד: בולט וראה באורח ההלכה. ובתוספתא: בלוט.

נוטף בכתי"מ: ונוטף ויש בכתי"מ: נוטה.

הקולם

שדרתו עקומה

ההיים

כוחל

לכחול הוא לשים לעיניים משחת איפור בצבע שחור. עפולה זו מוכרת כבר במקרא כחלק מהתקשקות (יחזקאל כג, ט), ובזמן חייל השתמשו בכוחל גם כדי לרפא מחלות עיניים. לשם כך הסתייעו במכחול, שהוא כעין כפית זעירה, שעל ידה מורחים את המשחה על העין.

שפופרת כוחל מתקופת התלמוד

* שורציל"ש מן הצרפתית העתיקה sorcils – גבות העיניים.

* **רטיי"ה** כנראה צ"ל: ריטרייטי, מן הצרפתית העתיקה retreit – מכוון.

חוטמו בולם רש"י ורבינו גרשום פירשו: סתום, שנקבו סתומים. והרמב"ם פירש כי יש לו בליטה באמצע חוטמו. ואולי גרס "בולט", כפי שיש בכתיב יד.

הפלגת רבינו גרשום מפרש "הפלגת" מלשון מחלוקת ("פילוגתא" בארמית). כלומר, חלקת על דברי חכמים.

אורה ההלכה

אין לו גבינין בכלל המומים בגבינים: מי שאין לו שיער בגביניו, והו"ו "גבן" האמור בתורה. מי שאין לו אלא גבין אחד. וכן מי שגביניו שוכבים. במשנה. שלדעת הרמב"ם לא נחלקו התנאים במשנתנו אלא רק בפירוש הכתוב (פיה"מ). (רמב"ם שם ה"ד).

יש לו גבינין הרבה מי שיש לו גבינים יתר על שנים – הרי הוא פסול. כברייתא. (רמב"ם שם).

בריה שיש לה שני גבין ושתי שדראות באדם אשה שילדה יצור שיש לו שני גבין ושתי שדרות – אינו נחשב ולד, ואין אמו טמאה לידה. כרב. (רמב"ם ספר קדושה הלכות איסורי ביאה פ"ה ה"א).

בבהמה אסור באכילה השוחט בהמה טהורה, ומצא בה בריה שיש לה שני גבין ושתי שדראות – אסור באכילה, זו היא ה"ששועה" שנסארה בתורה. כרב. (רמב"ם שם הלכות מאכלות אסורות פ"א ה"ו. שרע יו"ד יג, ו).

שדרתו עקומה כהן ששדרתו עקומה – הרי זה מום. כ"ר חנינא בן אנטיגנוס. שאין התנא הראשון חולק עליו אלא בפירוש הכתוב (פיה"מ), וכחשברו של רב. (רמב"ם ספר עבודה הלכות ביאת המקדש פ"ח ה"ד).

שתי עיניו למעלה וכו' ראה בגמרא בעמוד הבא.

סכי שמש כהן שמקבץ את ריסי עיניו ועוצמן מעט בשעה שרואה אור או בשעה שהוא רוצה לדקוק בראיה – הרי הוא פסול. (רמב"ם שם).

הזגדן והצירין בולם בגמרא בעמוד הבא.

חוטמו סולד... בולם... נוטף כהן שאמצע חוטמו בולט למעלה, או שחוטמו עקום לצד אחד, או שעוקן חוטמו נוטף למטה – הרי הוא פסול. (רמב"ם שם ה"ז).

שחוטמו שקוע. אם היה חוטמו מנין (אורך חוטמו), מנין שהוא פסול? **תלמוד לומר:** "או חרום" אלא הכוחל את שתי עיניו כאחת, אמרו לו: הפלגת, הרחקת לכת,

– והא כל היבא דאיכא משום מראית העין איתנא קתני: ושנשורו ריסי עיניו פסול מפני מראית העין! – מהו דתימא: תני חדא [שנה דוגמא אחת]. ואולם הוא הדין לכולהו [לכולם]. וגם לקרא וננס. ומקשים: והא כל היבא דאיכא מיהדר ומיתנא – קא הדר ותני [והרי בכל מקום שיש מקום לחזור ולשנות שהוא משום מראית עין – הוא חוזר ושונה] כפי ששינו במשנה בעמוד הבא: ושניטלו שיניו פסול משום מראית העין! אלא יש לתרץ בדרך אחרת, שמה שאמר ר' יוחנן בא לאפוקי מהא דתניא [להוציא מדרגה זו ששנויה כברייתא], דתניא [ששנויה ברייתא]: הקרחנין והנגסין והזבלגנין כשרים, ולא אמרו חכמים שהוא פסול אלא משום מראית העין. ועל כך אמר ר' יוחנן שיש בהם פסול מן התורה, שאינם בכלל איש ששורה בורעו של אהן. ומעירים: מאן האי תנא [מיהו תנא זה] שסבור שכהנים אלו כשרים? שיטת ר' יהודה היא, דתניא [ששנויה ברייתא]. ר' יהודה היא, אומר: מה שנאמר "וערכו בני אהן הכהנים" (ויקרא א, ח) – הרי זה לרבות הקרחנין, שהם כשרים לעבוד.

ה משנה אין לו גבינין או אין לו אלא גבין אחד – זהו "גבין" האמור בתורה. רבי דוסא אומר: שגבינין שוכבין. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: שיש לו שני גבין ושתי שדראות.

ו גמרא "גבין" דאין לו משמע? ורמינהו: "גבין" – שיש לו גבינין הרבה; אין לו גבינין או אין לו אלא גבין אחד מנין? תלמוד לומר: "או גבין!"

אמר רבא: זהו מדרש "או גבין". "רבי דוסא אומר" כו'. למימרא דחיי? והא איתמר: **המפלת בריה שיש לה שני גבין ושתי שדראות, ואמר רב: באשה – אינו וולד, בבהמה – אסור באכילה!** – פכר קמא ניהליה רב שימי בר חיאי לרב, ואמר ליה: "שימי את? אלא בפשדרתו עקומה."

ז משנה החרום פסול. איזהו חרום – הפוחל שתי עיניו כאחת. שתי עיניו למעלה, ושתי עיניו למטה, עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה, רואה את החדר ואת העלייה כאחד, סכי שמש, והגידן, והצירין, ושנשורו ריסי עיניו – פסול מפני מראית העין.

ח גמרא תנו רבנן: "חרום" – שחוטמו שקוע; חוטמו סולד, חוטמו בולם, חוטמו נוטף, מנין? תלמוד לומר: "או חרום". רבי יוסי אומר: אין חרום אלא הפוחל שתי עיניו כאחת. אמרו לו: הפלגת,

והוא הדין לכולהו – מנעלי טטרות ואילן. סלקא דעתך אמינא: הא דאפיקנה מני שאינו זה מוכרו של אהן לעיל – לא קאי אלא אכילתו וליפתן ומוקן והגן דצנא קמייתא. והא כל היבא דאיכא אחריתי משום מראית העין הדר תני ליה דקתני סיפא דרישא דהנה מראית העין, לא קאי אלא אנשור ריסי עיניו. דאי אכילתו קאי – למה ליה למיהדר ומיתנא? אלא – הא דלמא רבי יוחנן. לאפוקי מהאי תנא אתא – דלא פסלו להו אלא משום מראית העין. וקא משמע לן רבי יוחנן דהלכתא כמתניתין, דפסלו להו משום דאין שוין מוכרו של אהן. הכהנים – וערכו בני אהן הכהנים" (ויקרא א, ח). לרבות את הקרחנים – שכשרים לעבודה. על פסוק זה מנאמיה גמורת כהנים.

משנה גבינים = *סוריל"ט. שגבינין שוכבין –

שערות גבינו גדולים ומוטלין על פניו. **גמרא** גבינים הרבה – שטי גבות עיניו מלטרפות, ואין הפרש חלק בין זו לזו. זהו מדרש או גבן – והכי קאמר: זהו "או גבן" האמור בתורה (סס כא). ורבי דוסא פליג עליה ולא דריש "או". למימרא דחיי – מי שיש לו שני גבין ושתי שדראות, דפסיל רבי חנינא בן אנטיגנוס. אינו וולד – ואינה טמאה ליה. אסור באכילה – כנגילה דנפול הוא וכמה דמי ולא מניח ליה שמיטה. כבר רמא ניהליה – ומסכת נדה. שימי את – מסכ גדול כמותך אינו יודע לתוך? ממתניתין, דמשמע חיי – לאו נשני גבנין ממש קאמר, אלא שערותו עקומה, ומיחו כגבין ושדראות הני. וכי קאמינא אלא נשני גבין ממש. **משנה** הכוחל שתי עיניו כאחת עיניו, ושפוח כולל עיניו נמחול יכול למשוך המכחול מעין לעין, ואין החוטם מעכו. שתי עיניו למעלה – כמפרש בגמרא. סכי שמש – שאינו יכול להסתכל כנגד החמה. זגדן וצירין – מפרש בגמרא. ריסי עיניו – שערות שצצת עיניו. מפני מראית העין – אנשור ריסי עיניו קאי.

גמרא שקוע – למעלה בין עיניו. סולד = **רטי"ה, שקלר

נאורכו. בולם – נקמתו נקבו. נוטף – ארון ומלי מלמטה משפתו. הפלגתה – יומר מדאי אמרת. אף על פי שאינו משקוע כל כך על מרום.

